

NOTA

I, *ara*, quina política lingüística cal reclamar a l'Estat espanyol?

Antoni Milian i Massana

Catedràtic de Dret Administratiu de la Universitat Autònoma de Barcelona

1. Nota introductòria

L'objectiu de les línies que segueixen consisteix a posar en relleu la mancança haguda durant el llarg període del procés (des de l'any 2012 fins ara) d'una política clara i efectiva per part de les institucions catalanes i dels partits polítics que les governen respecte de la política lingüística espanyola; mostrar el caràcter extraordinàriament limitat de la política lingüística espanyola i algunes de les seves omissions, i apuntar una rastellera de mesures que caldria reclamar i exigir a l'Estat espanyol des de Catalunya.

2. El contingut lingüístic exigut dels punts presentats successivament pels presidents de la Generalitat de Catalunya, durant el procés, per negociar amb l'Estat

Tinc la impressió que les forces polítiques que han governat aquests darrers anys les institucions de Catalunya, bolcades amb el procés cap a la independència i tal vegada convençudes ingènuament que la marxa ràpida d'Espanya ho feia superflu, han negligit reclamar i exigir a l'Estat una política lingüística equitativa i sòlida per a la llengua catalana. Ho fa palès, d'una banda, l'escassetat de queixes oficials, i contundents, fetes a l'Estat espanyol perquè reaccionés davant de la degradació que pateix l'oficialitat del català a Catalunya, sovint provocada per interpretacions restrictives del marc constitucional espanyol, o resultant de la deliberació, de la indiferència o de la incúria estatals, i de l'altra, l'exigüitat de reclamacions exigint l'adopció de mesures lingüístiques

destinades a promoure el respecte, la promoció i la protecció o salvaguarda de la llengua catalana. L'actitud restrictiva estatal i la manca a Catalunya d'un programa reivindicatiu complet i coherent envers l'Estat han deixat parcialment desatesa la qüestió lingüística durant aquests darrers anys, i això s'ha esdevingut precisament en uns moments en els quals, pels canvis socials que toca viure (mundialització, immigracions a gran escala, revolució tecnològica...), era i és més necessari que mai adoptar i aplicar polítiques lingüístiques adients, vist que força mesures aplicades en el passat resulten avui obsoletes o insuficients, i urgeix reemplaçar-les.

Per descomptat que durant aquests anys hi ha hagut des de les files independentistes governants (i en algun cas des de posicions no independentistes) queixes i propostes normatives adreçades a l'Estat destinades a redreçar la situació de la llengua catalana. Ara bé, han estat molt esparses en el temps i incompletes pel que fa a les matèries que calia tractar. Segurament hi han influït factors diversos com la convicció arrelada a Catalunya que l'Estat no s'hauria d'immiscir en matèria de política lingüística (i, per tant, no se li han d'exigir mesures lingüístiques); el desgast que ja suposa haver de fer front als atacs llançats des de l'Estat contra determinades mesures lingüístiques adoptades a Catalunya, cosa que obliga a fer una política defensiva i reactiva, i redueix necessàriament les forces destinades a una política activa; el temor a suscitar controvèrsies lingüístiques que, manipulades interessadament, poguessin girar-se en contra del procés, o, per no estendre-m'hi més, la creença ja assenyalada en una separació ràpida d'Espanya que faria innecessària la reivindicació lingüística davant de l'Estat.

Veurem, tanmateix, sense cap ànim exhaustiu, l'extensió, la varietat i la magnitud dels assumptes lingüístics que convenia i que convé reclamar a l'Estat. Per això, si considerem cabdal l'objectiu de la salvaguarda de la llengua catalana, resulta extraordinàriament sorprenent que, entre els punts plantejats pel Govern de Catalunya en les negociacions globals que han tingut lloc durant o arran del procés, tan sols hi trobem en matèria lingüística la defensa de dos sectors amenaçats: el sistema lingüístic escolar català i l'empara de la continuïtat de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, organisme clau en la salvaguarda de la llengua.

En efecte, dels 23 punts que el president de la Generalitat de Catalunya, senyor Artur Mas, va plantejar al president del Govern espanyol, senyor Mariano Rajoy, en la reunió del 30 de juliol de 2014, n'hi ha tres que connecten amb la

llengua catalana: el punt 17, referit a l'aplicació de la Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, i que fa referència a la necessitat de mantenir el model lingüístic escolar previst en l'Estatut d'autonomia de Catalunya i en la Llei d'educació de Catalunya, i que, al seu torn, requereix, a més, l'anul·lació del Reial decret que obligava la Generalitat de Catalunya a finançar el cost de l'escolarització en castellà en un centre privat per a aquells que ho demanessin; el punt 18, que rebutja la previsible pèrdua d'un dels dos múltiples que gestionava la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuais com a conseqüència de la reordenació per l'Estat de l'espai radioelèctric, i en demanava la reubicació per poder desplegar la tecnologia d'alta definició i poder disposar de capacitat per mantenir o implantar convenis de reciprocitat amb l'oferta televisiva pública de les Illes Balears i la Comunitat Valenciana, i el punt 19, que demana al Govern central que reconsideri el canvi de criteri en la deduïbilitat de l'IVA que suportava la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuais, criteri que n'amenaçava la continuïtat.

Entre les 46 demandes formulades pel president de la Generalitat de Catalunya, senyor Carles Puigdemont, al president del Govern espanyol en funcions, senyor Mariano Rajoy, de data 20 d'abril de 2016, n'hi ha tres (la 18, la 42 i la 43) que podem vincular amb el tema de la llengua; de tota manera no suposen cap innovació destacable, ja que insisteixen en la mateixa temàtica continguda en els tres punts destacats del document anterior. Finalment, el darrer dels documents polítics d'aquest període, la *Proposta del Govern de Catalunya a la cimera amb el Govern d'Espanya: Un pacte d'Estat per solucionar el conflicte entre Espanya i Catalunya*, presentat el dia 20 de desembre de 2018 en l'entrevista del president de la Generalitat de Catalunya, senyor Quim Torra, amb el president del Govern espanyol, senyor Pedro Sánchez, consta de 21 punts agrupats en tres suposats grans consensos de la societat catalana: una resposta democràtica per Catalunya, la necessitat d'una regeneració democràtica d'Espanya i la desfranquització d'Espanya. De contingut eminentment polític, cap dels 21 punts fa menció, i podria perfectament haver-la feta, a la realitat del plurilingüisme.

Una vegada constatat l'escàs reflex que la qüestió lingüística ha tingut en els tres documents governamentals que expressaven les principals reivindicacions catalanes, em proposo tot seguit assenyalar algunes de les regulacions lingüístiques, i alguna de les interpretacions i aplicacions estatals que són mereixedores de crítica i, per consegüent, de reconsideració i modificació, i que, per tant, haurien de ser, i algunes ja ho haurien d'haver estat, incorpo-

rades en un procés de negociació amb l'Estat, en paral·lel, o al marge, de les reivindicacions sobiranistes.

3. La inexcusable reforma de l'article 3 de la Constitució espanyola i la iniciativa de promoure'n la modificació

La primera i la més important regulació deficitària és la continguda en l'article 3 de la Constitució espanyola (CE), article que erigeix el marc jurídic lingüístic i del qual caldria demanar la modificació de soca-rel. Aquest article, com és sabut, s'inspira en l'article 4 de la Constitució de la Segona República i, encara que hi introdueix algun canvi significatiu, n'adopta el mateix model estructural: territorialitat estricta en les àrees de parla castellana; personalitat en les àrees amb llengua pròpia, i monolingüisme castellà en les institucions estatals centrals. En una societat com la de la Segona República, en la qual predominava la vida rural i els moviments migratoris eren territorialment limitats i relativament escassos, possiblement el reconeixement local del català era suficient per garantir-ne la salvaguarda. Tanmateix, aquell model estructural de fa més de vuitanta anys és del tot insuficient per fer front a les necessitats i exigències actuals. Som en una societat postindustrial que ha alterat radicalment el percentatge de població dedicada a cada un dels tres sectors econòmics clàssics —agricultura, indústria i serveis—; que, a redós del procés de mundialització actual, provoca enormes moviments migratoris internacionals, i que, arran de l'evolució de les tecnologies de la informació i de la comunicació, deslocalitza nombroses activitats i serveis, amb conseqüències lingüístiques evidents.

En cenyir l'oficialitat del català a un territori limitat on el castellà hi gaudeix d'un reconeixement equivalent (i fins i tot superior arran del deure de conèixer-lo, i a causa de la desoficialització que, com veurem, aquell hi pateix), i en no admetre la llengua catalana en les institucions centrals de l'Estat, l'article 3 CE ha esdevingut del tot insuficient per a la salvaguarda de la llengua catalana i completament obsolet per fer front als nous reptes que a aquesta llengua li plantegen els enormes canvis socials ocorreguts. En aquesta conjuntura, ¿com pot el català sobreviure, sotmès a un model que el converteix en una llengua *inútil* en l'àmbit estatal i en una llengua *innecessària*, encara que hi pugui ser útil, a Catalunya, excepte en el sector educatiu? Només cal veure quina de

les dues llengües oficials de Catalunya trien majoritàriament per aprendre en primer lloc les persones estrangeres majors d'edat que resideixen en una població de Catalunya.

L'única novetat destacable del model lingüístic constitucional actual respecte del de la Constitució republicana la trobem en la previsió de l'apartat tercer de l'article 3 CE, la qual no hi era en la Constitució republicana, i que mana que les modalitats lingüístiques (expressió que inclou les llengües) d'Espanya han de ser objecte d'especial respecte i protecció. Ara bé, sobre aquest precepte convé indicar que la seva aplicació només pot apaivagar parcialment alguna de les insuficiències del model estructural vigent. D'altra banda, durant els més de quaranta anys de vigència del text constitucional no se n'han extret conseqüències jurídiques significatives, i el mateix intèrpret suprem de la Constitució amb prou feines n'ha fet ús a l'hora de dirimir conflictes relatius al règim lingüístic. L'apartat tercer de l'article 3 CE és ben lluny, doncs, d'haver esdevingut la gran novetat pregonada quan va aprovar-se el text constitucional.

Una vegada examinats els trets essencials de l'article 3 CE, m'atreveixo a puntualitzar que, sigui quina sigui la política lingüística que s'adopti en el seu marc, fins i tot si es tracta de la millor de les polítiques possibles, en cap cas la llengua catalana hi pot quedar realment i efectivament salvaguardada. Resulta doncs imprescindible reformar aquell precepte.

La modificació hauria de consistir: o bé a prioritzar clarament el català a Catalunya, sobretot en el cas que se'l continués excloent de les institucions centrals, o bé a situar-lo en posició d'igualtat respecte del castellà en els poders públics estatals centrals, o bé en ambdues coses alhora. Aquestes opcions que proposo no tenen res d'extravagant ni d'extraordinari. Corresponen al règim jurídic lingüístic habitual dels estats plurilingües, socials i democràtics, d'estructura federal, com, per exemple, Bèlgica, Suïssa o el Canadà.

Pot semblar paradoxal postular que aquells que aspiren a disposar d'un estat independent i, per tant, d'una constitució pròpia, endeguin una reforma de la Constitució de la qual es volen despendre. Tanmateix, més aviat pareix forassenyat desatendre els efectes d'aquesta Constitució mentre s'aposta per una sortida política que no sembla immediata i que és incerta. No s'hauria d'apreciar una contradicció en el fet de reivindicar una modificació de la Constitució i alhora fer passes envers la independència. Una cosa és per al

present, l'altra és una construcció en el moment present a materialitzar legalment i democràticament, si respon a la voluntat majoritària, en l'*esdevenidor*.

Per tancar aquest apartat, aprofito per recordar que les reformes de la Constitució espanyola poden provenir de les assemblees legislatives de les comunitats autònomes i que, per tant, el Parlament de Catalunya podria presentar una proposta d'iniciativa de reforma constitucional sobre l'article 3 CE. Que sigui molt poc probable que reïxi una proposta d'aquesta mena no hauria de ser motiu per abstenir-se de presentar-la. La insistència periòdica davant d'una negativa que esdevingués recurrent posaria llavors en relleu de manera contundent la conveniència d'haver-se de dotar d'una constitució pròpia.

4. La interpretació restrictiva de l'article 3 de la Constitució espanyola per part del Tribunal Constitucional i la necessitat de posar-la en relleu i qüestionar-la

Crec que caldria amb més intensitat i amb més força posar en relleu i qüestionar la interpretació esbiaixada i restrictiva de l'article 3 CE per part del Tribunal Constitucional respecte de les llengües oficials altres que el castellà.

Ja en la primera sentència important que el Tribunal Constitucional emeté en matèria lingüística (STC 82/1986), l'intendent suprem de la Constitució adoptà una actitud restrictiva respecte de l'oficialitat de les llengües altres que el castellà. Concretament atribuï al deure de conèixer el castellà prescrit en la part final de l'apartat 1 de l'article 3 CE un dels efectes jurídics que pertany en realitat, segons la pràctica de tots els estats i l'opinió compartida per la majoria de la doctrina, a la condició d'una llengua com a oficial: la presumpció del seu coneixement i la consegüent impossibilitat en les relacions oficials d'al·legar-ne vàlidament el desconeixement o la incomprensió, sense perjudici del dret a l'assistència d'un traductor o d'un intèrpret si de manera versemblant se n'al·lega la ignorància i es produeix indefensió. D'aquesta manera, com que la Constitució no consagra el deure de conèixer en el territori respecte les llengües oficials altres que el castellà, el Tribunal sostreu aquell efecte típic i cabdal de l'oficialitat a aquestes llengües, cosa que li permet afirmar per a elles, com és el cas del català, que els interessats poden "alegar vàlidamente el desconocimiento de la lengua utilizada" (STC 82/1986, FJ 9).

Amb la transmutació d'allò que pertany a l'*oficialitat* en una conseqüència del *deure* de conèixer una llengua, el Tribunal Constitucional buida inexorablement l'oficialitat d'una de les conseqüències que li són pròpies. Així, la llengua catalana a Catalunya deixa de ser-hi un mitjà de comunicació complet en les relacions oficials, i queda en una posició devaluada, a voltes subordinada, respecte de la castellana. D'aquesta minva en l'oficialitat, el mateix Tribunal n'extraurà conseqüències greus per a les llengües oficials altres que el castellà, i, per consegüent, per a l'estatut del català respecte del castellà.

Un exemple el tenim en la STC 56/1990, en la qual el Tribunal, mercès al deure de conèixer el castellà, confirma la constitucionalitat de l'article 231 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial (LOPJ). L'article 231 LOPJ, lluny d'establir un règim lingüístic equilibrat, prioritza exageradament l'ús del castellà en les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia, de manera que la llengua oficial pròpia només pot usar-s'hi com a llengua dels processos si s'acompleixen simultàniament dues condicions: que els jutges o els magistrats vulguin utilitzar-la (decisió decantada en no exigir-los-en el coneixement), i que cap de les parts no s'hi oposi al·legant-ne un desconeixement que li pugui produir indefensió. Per descomptat, la resolució judicial serà en la llengua del procés. La constitucionalitat d'aquest precepte, que *de iure* devalua l'oficialitat de les llengües pròpies en l'administració de justícia i que, *de facto*, les ha relegades a un ús testimonial, el Tribunal Constitucional la justifica, com he dit, a través del deure de conèixer el castellà, que no existeix per a les altres llengües: “[...] el derecho a no sufrir indefensión [...] se anuda a la obligación de conocimiento del castellano (art. 3.1 de la Norma fundamental), obligación que no existe respecto del resto de las lenguas españolas” (FJ 41). L'argument és fal·laç, perquè el dret constitucional a no patir indefensió es pot preservar amb la previsió simple de l'assistència gratuïta d'intèrpret i de traduccions si s'utilitza la llengua oficial pròpia i no es comprèn. Si es considerava que el que acabo de dir compromet la immediació processal, cosa que crec que és certa, i que això no és admissible, aleshores caldria afegir-hi que el sacrifici de la immediació té lloc quotidianament en el nostre sistema judicial, ja que ocorre en tots aquells supòsits en els quals les parts utilitzen una llengua oficial pròpia i el jutge o magistrat no la comprèn. La conseqüència, si es vol preservar la immediatesa, és irrefutable: per accedir a una plaça situada en una comunitat autònoma amb llengua pròpia cal que els jutges i els magistrats n'acreditin el coneixement. Per cert, la necessitat d'aquesta acreditació, si més no per atendre les parts que s'expressen en una llengua oficial pròpia,

ja s'hauria d'extreure de l'oficialitat. Ara bé, aquest motiu probablement no sigui compartit a dia d'avui pel Tribunal Constitucional.

Recordem que, en relació amb l'ocupació pública de les administracions, l'esmentat Tribunal, després d'haver sostingut una jurisprudència exemplar (STC 46/1991, STC 253/2005), ha acabat acceptant la constitucionalitat d'un model lingüístic —el que per a les administracions públiques i les entitats del sector públic instrumental de l'àmbit de les Illes Balears preveïa la Llei del Parlament de les Illes Balears 9/2012, de 19 de juliol— en el qual es restringeix l'exigència d'haver d'acreditat el coneixement de la llengua catalana per accedir a la condició d'empleat públic als llocs de treball que tenen com a funció principal la informació, l'atenció i la recepció al públic o l'atenció telefònica, a més, és clar, dels llocs d'assessorament lingüístic (i d'allò que pugui preveure la normativa relativa a la funció pública docent). Un model com aquest, beneït pel Tribunal Constitucional en la STC 165/2013, tal vegada preservi el dret d'opció lingüística dels ciutadans, però entrebanca, com és obvi, l'ús normal de la llengua catalana en l'activitat interna de les administracions o com a llengua dels procediments, i soscava, per tant, el principi d'eficàcia que regeix l'activitat de les administracions públiques. No cal ser gaire perspicaç per adonar-se que en unes administracions en les quals tot el personal coneix el castellà, i que no s'hi garanteix que tot aquest mateix personal conegui la llengua catalana, l'ús normal d'aquesta llengua pot quedar-hi fàcilment qüestionat. La STC 165/2013 també mereix ser criticada perquè, en un altre àmbit amb vincles amb l'oficialitat com és el de l'ocupació pública, devalua el valor de l'oficialitat de les llengües oficials pròpies, ja que, mercès al deure de conèixer el castellà, tot el personal al servei de les administracions públiques de les Illes Balears coneixerà la llengua castellana, cosa que, en canvi, el model lingüístic declarat constitucional no garanteix per a la llengua catalana.

La doctrina del Tribunal Constitucional comentada més amunt, que vincula la presumpció del coneixement del castellà amb el deure de conèixer-lo, fa temptadora l'adopció d'una conclusió que considero inadmissible en el cas que l'ordenament reconegui el dret de l'interessat a escollir la llengua oficial de les comunicacions, notificacions, documents o actuacions de l'administració. Aquesta possible conclusió inadmissible consisteix en el fet d'admetre que les actuacions de l'administració, redactades en castellà, puguin tenir plens efectes encara que l'interessat destinatari hagués sol·licitat prèviament que les volia en català. Com que podem presumir que l'interessat n'haurà comprès el contingut, sembla raonable conferir eficàcia a l'actuació administrativa,

excepte que estiguéssim davant d'un supòsit excepcional en el qual l'interessat pogués acreditar vàlidament el desconeixement del castellà. Tanmateix, aquesta opinió, que no podria aplicar-se amb normalitat en el sentit contrari —elecció per l'interessat del castellà i ús per l'administració del català—, en fallar la presumpció del coneixement del català, resulta del tot inacceptable, en la mesura que burla el dret d'elecció en cada supòsit, i atès que permetria a les administracions esvair sistemàticament l'esmentat dret d'elecció en favor del català amb el simple recurs d'utilitzar la llengua castellana.

Si he fet esment d'aquella temptació, aparentment raonable, però amb conseqüències iniquès, és perquè la STC 31/2010 conté una afirmació més aviat enigmàtica (almenys així m'ho sembla) que tal vegada podria donar-li aixopluc. Segons l'alt tribunal, el deure de conèixer el castellà “[...] es en realidad el contrapunto de la facultad del poder público de utilizarla como medio de comunicación normal con los ciudadanos sin que éstos puedan exigirle la utilización de otra [...] para que los actos de *imperium* que son objeto de comunicación desplieguen de manera regular sus efectos jurídicos” (FJ 14, lletra b).

En aquesta mateixa sentència 31/2010, el Tribunal Constitucional ha assenyalat que cal respectar un “equilibrio inexcusable” entre les llengües oficials, principi que l'ha dut a declarar inconstitucional l'expressió “y preferente” de l'article 6.1 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, en tant que disciplinava l'ús preferent del català en les administracions públiques i en els mitjans de comunicació públics de Catalunya (STC 31/2010, FJ 14, lletra a). Segons el Tribunal, no és possible establir un ús prioritari o preferent d'una de les llengües oficials, per bé que admet modular el principi de l'equilibri inexcusable, sempre que amb la modulació es persegueixi corregir, quan existeixin, “situaciones históricas de desequilibrio de una de las lenguas oficiales respecto de la otra” (STC 31/2010, FJ 14, lletra a). Aquestes mesures correctores, destinades a reparar la posició secundària o de postergació que el català pogués tenir per aquella circumstància, es dictarien en el marc de la política del foment i difusió del català (STC 31/2010, FJ 23). En definitiva, s'impedeix, com a criteri general, poder alçapremar el català respecte del castellà en el si de les administracions catalanes, mesura que, per contra, un sector notable de la doctrina creia possible a partir del reconeixement del català com a llengua pròpia de Catalunya (reconeixement a partir del qual, per cert, el Tribunal Constitucional amb prou feines admet que se'n puguin extreure conseqüències jurídiques [STC 31/2010, FJ 14, lletra a]) i de l'article 9.2 CE. Aquella voluntat d'alçapremar el català tenia com a propòsit escurçar la preferència abassegadora que

l'ordenament jurídic i la seva interpretació i aplicació atorguen a la llengua castellana. Arran de la doctrina de l'equilibri inexcusable de la STC 31/2010 cal preguntar-se de nou si l'article 231 LOPJ és inconstitucional. Em temo, de tota manera, que l'alt tribunal, si té ocasió de pronunciar-se novament sobre aquest article, no extraurà una aital conclusió, tot i que fora lògica. Tinguem en compte que la mateixa decisió del Tribunal Constitucional de la STC 165/2013 abans esmentada sembla contradir la doctrina de l'equilibri inexcusable que ha d'existir entre les llengües oficials, i, amb tot, ni tan sols es preocupa de motivar-ne el contrari.

5. La necessitat de vetllar perquè la normativa estatal s'ajusti a les exigències de l'article 3 de la Constitució espanyola i les explíciti

Sovint es tramiten a les Corts Generals projectes o proposicions de llei que a l'hora de regular l'ús de les llengües oficials (recordem que l'ús de les llengües és una qüestió adjacent a un sens fi de matèries) cometen notables mancances en el contingut que el regula, o simplement manquen pel mer fet que, havent-lo de regular, ni tan sols el disciplinen. Hi ha casos en els quals crida l'atenció que als grups parlamentaris catalans els haguessin passat inadvertits aquells mancaments i que no haguessin presentat esmenes per corregir-los. No m'atreveixo a afirmar que aquests descuits hagin estat més freqüents d'ençà de l'inici del procés per a la consecució del dret a decidir i la independència de Catalunya, però, en qualsevol cas, caldria evitar-los, fins i tot encara que hi hagi el convenciment que les esmenes seran rebutjades. Les esmenes són també un vehicle, clar i precís, per reclamar a l'Estat la política lingüística que ha de fer.

Un exemple paradigmàtic de la negligència de no haver presentat esmenes el trobem en la tramitació parlamentària de la Llei 39/2015, de l'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques (LPAC). El projecte de llei contenia només dos articles que feien referència a l'ús de les llengües oficials, el text dels quals era francament millorable. Així mateix, el projecte ometia la regulació de l'ús de les llengües en punts en què hauria estat convenient disciplinar-lo previsorament, com, per exemple, bo i establint principis destinats a impedir implementacions tecnològiques en l'administració electrònica que poguessin ser irrespectuoses amb les regles

lingüístiques que es desprenen de l'oficialitat de les llengües. Tot i així, cap dels grups parlamentaris catalans que habitualment defensen la llengua catalana no hi presentaren esmenes durant la tramitació a les Corts Generals.

Els dos preceptes del projecte que tractaven expressament les llengües oficials eren l'article 13, lletra c, i l'article 15. Al primer només s'hi presentà una esmena, formulada pel Grup Parlamentari Basc (EAJ-PNB), que no prosperà. En conseqüència, el text de la llei reproduïx el del projecte, i diu així:

Artículo 13. Derechos de las personas en sus relaciones con las Administraciones Públicas.

Quienes de conformidad con el artículo 3, tienen capacidad de obrar ante las Administraciones Públicas, son titulares, en sus relaciones con ellas, de los siguientes derechos: [...]

c) A utilizar las lenguas oficiales en el territorio de su Comunidad Autónoma, de acuerdo con lo previsto en esta Ley y en el resto del ordenamiento jurídico.

Aquest dret ja el reconeixia de manera idèntica la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú (LRJPAC). L'únic que canvia amb la nova llei són els subjectes que en són titulars, ara més nombrosos, ja que la llei anterior únicament el reconeixia per als ciutadans. L'esmena del Grup Parlamentari Basc (EAJ-PNB) consistia a substituir el complement de lloc "en el territorio de su Comunidad Autónoma" per aquest altre: "en el territorio de la Comunidad Autónoma a la que se dirijan". Amb aquesta modificació intel·ligent i gairebé imperceptible es pretenia estendre el dret a tots aquells amb capacitat d'obrar que s'hi adrecessin des de l'exterior de la comunitat autònoma, com bé explica la justificació de l'esmena.

L'article 15 complementa la lletra c de l'article 13, i és el més important, ja que regula la llengua dels procediments en el seu conjunt. Les úniques esmenes presentades foren la del Grup Parlamentari d'Unión, Progreso y Democracia, i la del Grup Parlamentari Basc (EAJ-PNB). Tampoc no foren adoptades i, en aquest cas, el text final de la llei també coincideix amb el del projecte. Segons l'article 15:

1. La lengua de los procedimientos tramitados por la Administración General del Estado será el castellano. No obstante lo anterior, los interesados que se

dirijan a los órganos de la Administración General del Estado con sede en el territorio de una Comunidad Autónoma podrán utilizar también la lengua que sea cooficial en ella.

En este caso, el procedimiento se tramitará en la lengua elegida por el interesado. Si concurrieran varios interesados en el procedimiento, y existiera discrepancia en cuanto a la lengua, el procedimiento se tramitará en castellano, si bien los documentos o testimonios que requieran los interesados se expedirán en la lengua elegida por los mismos.

2. En los procedimientos tramitados por las Administraciones de las Comunidades Autónomas y de las Entidades Locales, el uso de la lengua se ajustará a lo previsto en la legislación autonómica correspondiente.

3. La Administración Pública instructora deberá traducir al castellano los documentos, expedientes o partes de los mismos que deban surtir efecto fuera del territorio de la Comunidad Autónoma y los documentos dirigidos a los interesados que así lo soliciten expresamente. Si debieran surtir efectos en el territorio de una Comunidad Autónoma donde sea cooficial esa misma lengua distinta del castellano, no será precisa su traducción.

El text, tot i que era susceptible de millores rellevants, calca exactament l'anterior article 36 LRJPAC, en la versió que li donà la Llei 4/1999, de 13 de gener, de modificació de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. Pel que fa a les esmenes, mentre que la del Grup Parlamentari d'Unión, Progreso y Democracia perseguia dificultar que les llengües altres que el castellà poguessin ser llengües del procediment, i ho justificava asseverant que el dret d'un administrat a expressar-se en la llengua oficial de la seva preferència "no puede imponer el deber de elegir la misma lengua sobre la Administración", la del Grup Parlamentari Basc (EAJ-PNB) pretenia, al contrari, afavorir l'ús d'aquelles llengües. En aquest sentit establia que corresponia a la legislació autonòmica la fixació de les regles lingüístiques que calia aplicar en el supòsit en què els interessats discrepessin sobre la llengua oficial a utilitzar com a llengua de procediment en procediments tramitats pels òrgans de l'Administració general de l'Estat amb seu en el territori de la comunitat autònoma amb llengua oficial pròpia. Això no obstant, afegia, com a regla general, que en aquests procediments la legislació autonòmica havia de garantir-hi "siempre como mínimo el uso del castellano como lengua común".

Un dels defectes més remarcables de l'article 15 LPAC que hauria d'haver estat corregit consisteix en el fet que el dret dels interessats a elegir la llengua oficial del procediment, que pot ser la llengua oficial pròpia quan no hi concorrin altres interessats que discrepin sobre la llengua a utilitzar-hi, només el reconeix per als procediments que tramitin els òrgans de l'Administració general de l'Estat amb seu al territori de la comunitat autònoma. En limitar el reconeixement als procediments tramitats pels òrgans de l'Administració General de l'Estat, resulta que, d'acord amb la literalitat del text, en quedarien al marge els procediments instruïts pels òrgans amb seu a la comunitat autònoma dels organismes públics i de les entitats de dret públic que estan vinculades a l'Administració general de l'Estat o que en depenen. El mateix succeiria respecte del reconeixement als interessats del dret lingüístic passiu a rebre els documents o testimonis en la llengua oficial pròpia, que quedaria circumscrit tan sols als procediments de l'Administració general de l'Estat. Una reducció com aquesta tindria greus repercussions per als drets lingüístics dels ciutadans, atès que aquests es relacionen quotidianament o periòdicament amb aquells organismes i entitats de dret públic. D'altra banda, com que el nombre d'activitats i serveis prestats tradicionalment per l'Administració general de l'Estat que són objecte de descentralització funcional tendeix a augmentar, la pèrdua de drets lingüístics com a conseqüència de la limitació subjectiva de l'article 15 LPAC encara podria veure's incrementada. Recordo que entre els organismes i les entitats de dret públic estatals podem trobar ens tan coneguts com RENFE-Operadora (entitat pública empresarial), l'Agència Estatal d'Administració Tributària (entitat de dret públic) o les entitats gestores, els serveis comuns i altres organismes o entitats que integren l'administració de la Seguretat Social (assimilats pràcticament als organismes autònoms). Aleshores, en no abraçar-los la literalitat del text de l'article 15 LPAC, ¿gaudeixen els interessats, quan s'hi relacionen, del dret a elegir la llengua oficial del procediment en els termes de l'article 15.1 LPAC, i del dret passiu a rebre en la llengua oficial elegida els documents o testimonis que requereixin?

Pel que fa als procediments d'aplicació dels tributs —la gestió i la liquidació dels impostos estatals correspon a l'Agència Estatal d'Administració Tributària—, la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària (LGT), conté en la lletra *d* de l'apartat primer de l'article 34 un precepte que és gairebé idèntic al de la lletra *c* de l'article 13 LPAC, i que, en conseqüència, garanteix el dret actiu a adreçar-se a l'administració tributària en la llengua oficial que l'obligat tributari desitgi. Tanmateix, la Llei general tributària no conté

cap altre article que faci referència als drets lingüístics, de manera que res no estableix sobre la llengua dels procediments, ni garanteix expressament el dret lingüístic passiu d'eleger la llengua oficial de les notificacions i les comunicacions de l'administració. Hi queden, per tant, desatesos els drets lingüístics? Considero que no, perquè a les actuacions i procediments tributaris se'ls aplica supletòriament la Llei 39/2015 (vegeu les lletres *a* i *c* de l'apartat 2 de la disposició addicional primera de la Llei 39/2015, i l'article 97, lletra *b*, de la LGT), i, per tant, hi cal aplicar les regles de l'article 15 LPAC. Vist aquest resultat, no sembla tan greu la restricció subjectiva de l'article 15. El mateix podem dir respecte de les actuacions i procediments en matèria de Seguretat Social, perquè, encara que el Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei general de la Seguretat Social, no contingui cap norma lingüística (tampoc no en conté, més enllà de la discriminació per raó de llengua, el text refós de la Llei sobre infraccions i sancions en l'ordre social), també s'hi ha d'aplicar supletòriament la Llei 39/2015 (lletres *b* i *c* de l'apartat 2 de la disposició addicional primera d'aquesta llei, i article 129 de la Llei general de la Seguretat Social). La previsió expressa i específica de l'aplicació supletòria de la Llei 39/2015 en aquests procediments afavoreix la nostra argumentació a favor de l'aplicació de l'article 15.1 LPAC, però, des d'una voluntat restrictiva, es pot sostenir una posició contrària sobre la base que la Llei 39/2015 estatueix que és d'aplicació a totes les administracions públiques, els organismes públics i les entitats de dret públic inclusivament (art. 2, apartats 1 i 2, lletra *a*), i que, després, en canvi ceneix expressament l'aplicació de l'article 15 a l'Administració general de l'Estat, cosa que manifestaria la voluntat del legislador d'excloure les administracions del sector públic estatal de les regles d'aquest precepte. Sigui com sigui, considero més solvent, per l'especificitat de les previsions en què es sustenta, la interpretació favorable a l'aplicació de les regles de l'article 15 als organismes públics i a les entitats de dret públic, interpretació que, en la pràctica, encara que amb força incompliments, és la que apliquen aquests organismes i entitats. Davant del que acabo d'exposar, ¿no hauria estat molt millor que el legislador hagués explicitat adequadament els subjectes sotmesos al règim jurídic lingüístic de l'apartat 1 de l'article 15 LPAC?

Un altre punt de l'article 15 LPAC que sorprèn que no fos mereixedor de la presentació d'esmenes és el del criteri que adopta l'apartat 1 per determinar la llengua dels procediments quan hi concorren diversos interessats i existeix discrepància entre ells pel que fa a la llengua. La regla que aplica el precepte és expeditiva: en aquest supòsit "el procedimiento se tramitará en castellano".

La veritat és que s'hauria pogut defensar algun altre criteri més equitatiu, com ara el que utilitzava la versió originària de la Llei del Parlament de les Illes Balears 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística.

Una vegada assenyalades les dues imperfeccions més remarcables de l'article 15 LPAC, cal tanmateix precisar que el defecte principal en matèria lingüística de la Llei 39/2019 descansa en la circumstància que no preveu cap norma sobre els usos lingüístics en l'administració electrònica.

Ja he indicat que l'article 15 LPAC és un calc de l'article 36 LRJPAC, en la versió introduïda per la Llei 14/1999, versió que, tanmateix, no alterava les regles de l'apartat 1. Aquesta continuïtat desconcerta: del 1992 al 2015 han transcorregut 23 anys i durant aquest gairebé quart de segle les administracions han sofert canvis notabilíssims. Només cal esmentar la penetració i la generalització dels mitjans electrònics i de la tecnologia digital al si de les administracions públiques.

L'apartat 1 de l'article 36 LRJPAC, que ara reproduïx l'apartat 1 de l'article 15 LPAC, estava pensat per a les activitats —aleshores totes— realitzades amb el suport del paper. ¿No feia falta adaptar les regles lingüístiques de l'apartat 1 de l'article 36 LRJPAC, o estatuir-ne de noves i específiques, per a les activitats realitzades amb suport electrònic i per cobrir les complexitats que sorgeixen amb l'ús dels mitjans i dispositius electrònics? Entenc que sí, i, per aquest motiu, considero sorprenent que la Llei 39/2015, que pretén generalitzar la tecnologia electrònica en totes les administracions públiques, i que incorpora un nombre considerable de normes per regular l'ús dels mitjans electrònics en les seves activitats i en les dels particulars quan s'hi relacionen (algunes d'elles anticipades a través de la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics), no contingui ni una sola prescripció de caràcter lingüístic. Pensem, per exemple, en els webs, els formularis, els models i els documents normalitzats, respecte dels quals no s'hi diu res, o en els registres electrònics d'apoderaments (art. 6 LPAC) i el registre electrònic general que ha de tenir cada administració pública (art. 16). En la mesura que els uns i els altres han de ser plenament interoperables entre ells, de manera que se'n garanteixi la interconnexió, la compatibilitat informàtica i la transmissió telemàtica dels documents que s'hi incorporin (art. 6.2 i art. 16.4 LPAC), i en la mesura que les administracions que no s'adhereixin a través de mitjans electrònics a les plataformes i registres establerts per l'Administració general de l'Estat (cosa que han de justificar en termes d'eficiència), i optin per man-

tenir el seu propi registre o plataforma, han de garantir el compliment dels requisits de l'Esquema Nacional d'Interoperabilitat, l'Esquema Nacional de Seguretat i les corresponents normes tècniques que els desenrotllin (disposició addicional segona LPAC), sembla bastant evident, si a més tenim en compte que les regles lingüístiques que regeixen en cada administració pública no tenen per què ser exactament coincidents (vegeu la remissió de l'apartat 2 de l'article 15 LPAC), que s'haurien d'haver establert una sèrie de disposicions lingüístiques encaminades a salvaguardar els diferents règims lingüístics i a garantir els drets lingüístics dels ciutadans en els mitjans electrònics. De fet, la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics, que la Llei 39/2015 deroga expressament (lletra *b* de l'apartat 2 de la disposició derogatòria única) contenia una disposició addicional, la sisena, que preveia algunes garanties lingüístiques, cosa que en fa palesa la necessitat i que encara fa més estranya la seva absència en la llei que la succeeix. En relació amb l'administració electrònica recordem que el preàmbul del Reial decret 4/2010, de 8 de gener, que regula l'Esquema Nacional d'Interoperabilitat en l'àmbit de l'administració electrònica, manifesta que l'articulació de l'Esquema s'ha realitzat atenent un seguit d'aspectes que enumera, i entre els quals esmenta l'"uso de lenguas oficiales", si bé després ja no hi ha cap referència a la qüestió lingüística en l'articulat del reial decret.

La tramitació de la Llei 39/2015 tingué lloc a les acaballes de la X Legislatura, època en què el Partit Popular gaudia de majoria absoluta, la qual cosa permeté una tramitació precipitada del projecte de llei i, alhora, explica la manca de sensibilitat dels promotors respecte al tractament en la llei del fet plurilingüe, circumstàncies, totes dues, que, en qualsevol cas, no justifiquen l'absència d'esmenes.

L'exemple de la tramitació de la Llei 39/2015, i altres que hi podria afegir, posen en relleu la falta de previsió i guiatge en aquesta matèria lingüística des de les files dels grups parlamentaris catalans més proclius a vetllar per la protecció i la salvaguarda de la llengua catalana. Mancaments, aquests, que, malgrat la poca esperança en el reeiximent de les propostes que puguin presentar-se, no s'haurien de produir. Tot plegat, però, no significa que no hi hagi hagut cap mena d'iniciativa durant aquests anys. No esmentar-ho fora deformat la realitat. Recordem que n'hi ha hagudes tant amb l'origen en el si de les Corts Generals com en el Parlament de Catalunya. En són exemples la Proposición de Ley de modificación de la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, para que el conocimiento de la lengua cooficial y

del derecho propio de la Comunidad Autónoma de destino sea considerado un requisito para la prestación de servicios en el ámbito judicial (BOCG. Congreso de los Diputados. X Legislatura, Serie B: proposiciones de Ley. 21 de juny de 2013. Núm. 126-1, p. 1) que fou presentada pel Grup Parlamentari Català (Convergència i Unió), i que fou rebutjada; la Proposición de Ley Orgánica de protección, promoción y declaración de oficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano (BOCG. Congreso de los Diputados. XII Legislatura, Serie B: proposiciones de Ley. 29 d'octubre de 2019. Núm. 322-1, p. 1), presentada pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana i que fou retirada; l'homòloga Proposición de Ley Orgánica de protección, promoción y declaración de oficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano (BOCG. Congreso de los Diputados. XII Legislatura, Serie B: proposiciones de Ley. 23 de novembre de 2018. Núm. 351-1, p. 1), que fou presentada pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana, i que caducà com a conseqüència de la dissolució de les Corts Generals, o la Proposición de Ley Orgánica de modificación de la Ley Orgánica del Poder Judicial y otras normas conexas en materia de derechos lingüísticos en el ámbito de la justicia (BOCG. Congreso de los Diputados. X Legislatura. Serie B: proposiciones de Ley. 22 de desembre de 2014. Núm. 205-1, p. 1), que fou presentada pel Parlament de Catalunya i respecte de la qual, una vegada admesa a tràmit, presentada i fixades les posicions, es votà no prendre-la en consideració i, per consegüent, fou rebutjada.

6. La denúncia de les infraccions comeses per l'Estat de l'article 3 de la Constitució i de la legislació que el desplega

Les reclamacions a l'Estat espanyol per exigir una política lingüística respectuosa amb el plurilingüisme han d'incloure la denúncia detallada, precisa i enèrgica de les infraccions per part d'aquest de l'article 3 CE i dels incompliments de la legislació lingüística que el desenrotlla. No escau ara fer-ne aquí un llistat. Només indicar que són relativament freqüents, i que és fàcil de constatar l'existència d'una escassa consciència del fet plurilingüe en els serveis territorials de l'Administració general de l'Estat a Catalunya, així com també, i sobretot, en els òrgans judicials amb jurisdicció circumscrita al territori d'aquesta comunitat.

Un supòsit, si voleu insignificant, però ben expressiu i paradigmàtic de l'escassa consciència lingüística al si de l'Administració general de l'Estat —en aquest cas en l'exercici de la potestat reglamentària— el trobem en l'Ordre HAC/277/2019, de 4 de març, per la qual s'aproven els models de declaració de l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques i de l'Impost sobre el Patrimoni, exercici 2018. Lògicament, el text oficial de l'Ordre ministerial apareix publicat al *Boletín Oficial del Estado* en llengua castellana, però allò que hauria de sorprendre és que els models D-100; 100 i 102; D-714, i 714, continguts respectivament en els annexos I, II, III i IV de l'Ordre —models que han de ser utilitzats pels obligats tributaris en procediments que s'instrueixen i resolen en l'àmbit de les comunitats autònomes—, no figurin també, dins de la versió oficial de l'Ordre ministerial, en les llengües oficials pròpies, llengües en les quals els obligats tributaris de les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia també poden relacionar-se amb l'administració tributària. Durant el període de liquidació d'aquells impostos, els models també solen aparèixer accessibles, i hi han d'aparèixer, en el web de l'Agència Estatal d'Administració Tributària en aquelles altres llengües, però aquesta circumstància no els confereix valor oficial. Perquè tinguin realment valor oficial els models en aquestes versions caldria haver-les publicat prèviament en el *Boletín Oficial del Estado*.

Respecte a l'administració electrònica, els incompliments que afecten els drets lingüístics dels ciutadans que utilitzen habitualment les llengües oficials altres que el castellà són abundants i greus. Així, no és un fet estrany que les aplicacions informàtiques i els models generals disponibles només estiguin en castellà (per exemple, els 19 models generals —alguns relatius a procediments instruïts i resolts a Catalunya— del Portal de Inmigración del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social només es troben redactats en castellà); el web del Ministeri de l'Interior permet obtenir el llistat de serveis i els titulars temàtics en les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes, però la informació que contenen només està redactada en castellà, i és indiferent l'àmbit territorial que pugui tenir l'assumpte sobre el qual informen. De fet, és molt habitual que als webs dels departaments ministerials, més enllà d'algun dels primers enllaços i dels titulars, la informació estigui redactada només en castellà, amb independència de si allò que l'interessat cerca consisteix en un procediment, activitat o servei que es resol, realitza o presta per òrgans territorials circumscrits a l'àmbit de les comunitats autònomes o, en canvi, per òrgans centrals de l'Administració general de l'Estat. Quant als models, cal assenyalar que, pel que fa a la Seguretat Social, la majoria dels inclosos

en el Sistema RED (sistema de remissió electrònica de dades en l'àmbit de la Seguretat Social) són accessibles en català.

En els estats plurilingües els mitjans electrònics són considerats una oportunitat i una eina profitosa i eficient per garantir el plurilingüisme i els drets lingüístics dels ciutadans. Però la tecnologia digital també pot tenir efectes contraris de resultes de la introducció d'estàndards, característiques o especificacions en les normes tècniques que dificultin i entrebanquin l'ús de més d'una llengua oficial en les plataformes, els registres, les vies telemàtiques i les aplicacions informàtiques. Justament per aquest motiu hauria estat oportú, com ja he assenyalat abans, proveir de garanties lingüístiques concretes els preceptes de la Llei 39/2019 que ordenen la interoperabilitat, la interconnexió i la compatibilitat informàtica entre totes les administracions públiques, per tal de no haver-les de deduir dels preceptes lingüístics generals i assegurar que les llengües oficials pròpies no són bandejades amb l'excusa de l'execució i consecució d'aquells mandats. Aquestes previsions lingüístiques concretes, si s'haguessin establert, permetrien, per exemple, de cara a evitar eventuais restriccions lingüístiques o imposicions, guiar amb certesa i encert la funció de la Comissió Sectorial d'Administració Electrònica d'"[a]segurar la compatibilidad e interoperabilidad de los sistemas y aplicaciones empleados por las Administraciones Públicas". (La funció l'hi atribueix la lletra *a* de l'apartat 2 de la disposició addicional novena de la Llei 40/2015, de l'1 d'octubre, de règim jurídic del sector públic. Recordem que segons l'apartat primer d'aquesta mateixa disposició addicional, la Comissió Sectorial d'Administració Electrònica és l'òrgan tècnic de cooperació en matèria d'administració electrònica de la Conferència Sectorial d'Administració Pública).

7. Sobre el reconeixement del català a la Unió Europea

El fet que el Reglament núm. 1 del Consell, de 15 d'abril de 1958, i els tractats de la Unió Europea només reconeixin com a llengües oficials i dels tractats de la Unió les llengües oficials dels estats membres (o sigui les llengües que són oficials en tot el territori d'un estat o que en són en les institucions centrals) ha provocat que la llengua catalana, tot i tenir un nombre de parlants superior almenys al de 10 de les 24 llengües que gaudeixen d'aquest reconeixement, n'hagi quedat apartada. Això implica, com a conseqüències més remarcables, que la llengua catalana queda exclosa per a les relacions dels ciutadans amb

les institucions i els òrgans consultius de la Unió, així com per a les relacions amb els organismes, oficines i agències d'aquesta, i la inexistència de versions oficials i autèntiques en llengua catalana de les normes del dret de la Unió.

Si aquestes exclusions ja tenen per elles mateixes efectes sociolingüístics perversos per a l'esdevenidor de la llengua catalana, tant com la converteixen en una llengua inútil en aquelles comeses, resulta que els efectes perversos provinents del dret de la Unió Europea encara es redupliquen com a conseqüència del fet que els actes jurídics del dret derivat, quan regulen aspectes de tanta incidència per als ciutadans com les llibertats comunitàries (la lliure circulació dels treballadors, de mercaderies, la llibertat d'establiment o la lliure prestació de serveis), també exclouen la llengua catalana en tenir només en compte, quan tenen presents les llengües, les llengües oficials dels estats (les llengües oficials de la Unió, més el luxemburguès) o simplement les oficials de la Unió.

Per superar, si més no parcialment, aquestes exclusions, caldria com a mínim el següent:

a) Que la llengua catalana fos reconeguda com a llengua dels tractats de la Unió. Això exigiria l'establiment de versions oficials i autèntiques dels tractats en llengua catalana i implicaria automàticament que els ciutadans de la Unió podrien relacionar-se amb les institucions i amb els òrgans consultius de la Unió amb aquesta llengua (art. 20.2, lletra *d*, del Tractat de funcionament de la Unió Europea, i art. 41.4 de la Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea). Aquest reconeixement és inferior al de la condició de llengua oficial i de treball de la Unió (no comportaria, per exemple, la traducció al català de tota la normativa de la Unió), i equivaldria al règim que la llengua irlandesa tenia reconegut abans no li fos atorgada la condició de llengua oficial. El que proposo em sembla més accessible i realista que la proposta sense matisos d'exigir l'oficialitat del català al si de la Unió Europea, reivindicació que, com una mena de cantarella obligada i mancada d'altres alternatives, campanya rere campanya electoral anuncien des de fa gairebé 35 anys la majoria de candidats catalans al Parlament europeu. De fet, una sola vegada s'ha reivindicat precisament que el català fos llengua dels tractats (vegeu el punt 2, lletra *d*, de la Moció 12/VII del Parlament de Catalunya, aprovada el 5 de maig de 2004), i és la vegada que la reivindicació ha arribat més lluny, encara que a un nivell del tot insuficient: en són fruits l'apartat 2 de l'article 55 del Tractat de la Unió Europea (antic art. 53

d'aquest Tractat) i la Declaració núm. 16, relativa a l'apartat 2 de l'article 53 del Tractat de la Unió Europea, que es troba annexada a l'Acta final de la conferència intergovernamental.

Resulta, doncs, urgent que el Govern de Catalunya demani i insisteixi al Govern de l'Estat que promogui al si de la Unió Europea la incorporació de la llengua catalana com a llengua dels tractats de la Unió.

b) Que els reglaments i les directives de la Unió que regulen les llibertats comunitàries i harmonitzen les normes dels estats membres també incorporin, quan tinguin en compte les llengües oficials dels estats membres i/o les llengües oficials de la Unió Europea, les llengües que són oficials en una part del territori d'un estat membre.

El Tribunal de Justícia de la Unió Europea en general considera que els requisits lingüístics continguts en els reglaments i les directives —com ja he dit, referits a les llengües oficials dels estats membres o a les llengües oficials de la Unió— constitueixen mesures restrictives a la lliure circulació. No obstant això, els ha justificats sobre la base de determinades exigències imperatives o determinades raons imperioses d'interès general, com ara la protecció dels consumidors, la protecció de la salut pública i la fiabilitat de la comunicació de determinats professionals —els odontòlegs en el cas resolt— amb els pacients i amb les autoritats administratives i els organismes professionals. Essent els requisits lingüístics una trava a la lliure circulació, ¿admetria també el Tribunal de Justícia de la Unió Europea la incorporació de les llengües que són oficials en una part del territori d'un estat membre? En aquest cas, la dificultat la trobem en el fet que en alguns supòsits no servirien les ja esmentades exigències imperatives o raons imperioses d'interès general per justificar les restriccions que aquells requisits lingüístics comportarien en la corresponent llibertat comunitària. Per al cas del català, com que a Espanya els ciutadans catalanoparlants coneixen i entenen el castellà, no semblaria justificat requerir-ne l'ús com a mesura de protecció dels consumidors o de la salut pública, atès que la utilització preceptiva del castellà ja garantiria la comprensió de les informacions i dels missatges. Ara bé, com he argumentat detingudament en un altre treball (Antoni Milian i Massana, *Globalización y requisitos lingüísticos: una perspectiva jurídica*, Barcelona, Atelier, 2008, p. 58-66), la salvaguarda, la protecció o la promoció de les llengües i, particularment, la de les llengües que, segons l'ordenament constitucional, gaudeixen de la condició d'oficials en una part del territori d'un estat membre,

pot constituir perfectament una exigència imperativa o una raó imperiosa justificadora. De fet, ho ha corroborat el mateix Tribunal de Justícia de la Unió Europea (llavors Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees) en haver reconegut de manera expressa, en resoldre l'assumpte UTECA (TJ CE 5 de març de 2009 [Unión de Televisiones Comerciales Asociadas (UTECA) c. Administración general del Estado, C-222/07]), que l'objectiu perseguit per un estat membre de defensar i promoure una o diverses de les seves llengües oficials pot constituir una raó imperiosa d'interès general. Seria, doncs, possible afegir en aquells reglaments i directives les llengües que, d'acord amb els ordenaments constitucionals interns, són oficials en una part del territori d'un estat membre.

Cal, per tant, treballar i insistir tenaçment perquè el Govern de l'Estat proposi la introducció de les llengües que, segons l'ordenament constitucional, són oficials en una part del territori d'un estat membre en els reglaments i directives que prescriuen, o autoritzen disciplinar, l'obligació d'haver d'utilitzar una o més de les llengües oficials de la Unió Europea o dels estats membres. A més a més, convindria que, en paral·lel, el Govern de l'Estat també impulsés la modificació de la Directiva 2006/123/CE del Parlament europeu i del Consell, de 12 de desembre del 2006, relativa als serveis en el mercat interior, per afegir-hi, entre les raons imperioses d'interès general que enumera l'apartat 8 de l'article 4, la defensa i la promoció de les llengües que són oficials al si d'un estat membre. En aquest mateix sentit també convindria modificar l'atès 40 de l'exposició de motius de la Directiva. Així mateix, el Govern espanyol hauria de modificar l'apartat 11 de l'article 3 de la Llei 17/2009, de 23 de novembre, sobre el lliure accés a les activitats de serveis i el seu exercici, per addicionar-hi l'esmentada raó imperiosa d'interès general de la defensa i la promoció de les llengües que són oficials al si d'un estat membre.

8. Consideracions finals

Crec haver mostrat a bastament l'existència de nombrosos mancaments i de considerables omissions en matèria lingüística que reclamen una intervenció decidida de l'Estat, en ser-ne el competent. D'aquí la meva queixa davant l'escassa presència del tema lingüístic en els documents presentats des de Catalunya en les trobades més rellevants que, durant el període del procés, hi ha hagut entre el president de la Generalitat de Catalunya i el president del

Govern espanyol. Així mateix, l'extensa relació de qüestions que he exposat, i les escasses iniciatives i respostes que han suscitat, posen prou en relleu la desatenció i la falta de criteris existents respecte de la política lingüística que s'hauria d'haver exigít, i s'hauria d'exigir, a l'Estat, des de les autoritats catalanes i els partits polítics que han governat Catalunya aquests darrers anys i des de les i els que ara hi governen.

De les diverses qüestions que he comentat que cal exigir a l'Estat, n'hi ha tres que em semblen inajornables. L'una és la reforma radical de l'article 3 CE, precepte que, com he explicat, ha quedat desfasat, de manera que no serveix per satisfer els reptes que sorgeixen amb la mundialització. La segona és la necessitat imperiosa de regular l'ús de les llengües oficials en l'administració electrònica, bo i recordant que l'oficialitat no es ceneix als procediments, sinó que també es projecta a tota la informació i a totes les activitats que se'n puguin derivar. No pot ser que la tecnologia digital, que tantes oportunitats obra en favor del plurilingüisme, sigui utilitzada per bandejar les llengües oficials pròpies en les activitats que els corresponen. La tercera, que l'Estat maldi per assolir que la llengua catalana sigui reconeguda com a llengua dels tractats de la Unió Europea.

El conjunt de qüestions que he desenvolupat també posa en relleu una altra faceta: mostra com per a l'Estat espanyol el reconeixement del plurilingüisme de la Constitució espanyola no és el fruit d'una *convicció*, sinó més aviat una mera *concessió*. Per això no deu ser casual que les dues úniques vegades que hi ha hagut realment i efectivament un reconeixement (circumscribit territorialment, però reconeixement al cap i a la fi) de l'oficialitat de les llengües espanyoles altres que el castellà hagin coincidit amb moments històrics crítics per a l'Estat: l'any 1931, just després de la caiguda de la monarquia, i l'any 1978, en sortir d'una llarga dictadura. La desídia estatal que hem pogut observar sobre el fet plurilingüe testimonia la idea de la concessió: si l'actitud de l'Estat fos realment la de la convicció, ben segur que actuaria de manera més procliu envers les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes.